

■ Жыццёвінкі

У ВОРАГАХ У НАС
ХАДЗІЎ ЛЯВОН
МАЛЯВЕЦ...

На мяне, маіх сяброў Мішку і Грышку, што нарадзіліся да вайны, а пасля перамогі над фашыстамі на сваёй скуры напоўніцу зведалі голад, холад і нястачу, гэты палавы калгасны вяртаўнік наводзіў жаж.

Уявіце сабе такі малюнак. На калгасных гонях ужо не чуваць было людскога гоману. Убраны морква, бурака, бульба і позняя капуста. То нейкай драбнатоў-сеянкі імжаць, то тугімі струменямі лупяць дажджы. Не толькі кіраўнікам рознага рангу, а нават калгасным коням Кейсу і Джыну, што дасталіся нашым войскам ад немцаў, было зразумела, што бульбяныя палеткі пераворвацца не будуць: сіл няма для гэтага, магчымасцяў, ды хутка ўслед за маразамі мяцеліцы разгуляюцца. А ў галовах нашых бацькоў б'юцца-пульсуюць думкі: як зіму перажыць? Семі ж, дзеці... Ад заробленых у калгасе працадзён-«палачак» жываты ці ўшчэнт усохнуць, ці апухнуць. Надзеі ж на ўласныя агароды самыя мінімальныя: на няўгноеныя землях (рэдка ў каго ёсць карова) пастаянная няўродзіца. От быў бы дазвол пакарпацца на тым убранным ужо полі калгаса не ў шкоду яму, глядзі, на два-тры мяшкі харчу папоўніліся б зімовыя запасы. А гэта — адчувальна падмога была б. Дык не ж, не было такога дазволу, не было. А без яго маглі не толькі штрафам пекануць, а і на лаву падсудных пасадыць. Таму дарослы люд не адважваўся на такія рызыкоўныя крокі.

Мы ж, васьмі-дзевяці-дзевяцігадовыя, а то і большага ўзросту хлапчаны, добра разумелі сітуацыю: цяжка бацькам, трэба дапамагачь ім. Яны ж стараюцца, з сіл выбіваюцца дзеля нас. І мы стараліся. То ўпаўшы на пожно пасля няяркі жытнёвыя каласкі для калгаса падбіралі, то маткам сваім, якія ў крук сагналіся, арудуючы над збачыной сярпамі, перадых далі хвілінак на дзевяць-пятнаццаць, самі ў ход пускаючы тыя сярпы ды перавязваючы снапы і ставячы іх у бабкі. То адшуквалі жалезнае ламачка рознае і косткі жывельныя і здавалі іх каравашнікам (так называлі ў нас пакупнікоў рознага рызья, што ездзілі на калёсах па населеных пунктах). У аптэку неслі высушаныя бадзягу, травы-зёлкі і крылцы майскіх жукоў,

а ў нарыхтоўчую кантору — карані хрэну. Капейку-другую зараблялі, выконваючы іншыя работы. Можна і драбязой усё гэта было для сямейнага бюджэту (праўда, такога слова ў той час мы нават не чулі), але ўсё ж ганарыліся: не гультаі, не дармаеды. Памочнікі!

А тут — бульба, глядзі, згіне за зіму, зямлёй стане. А нам яна, галодным, дзэрэзу патрэбна. Таму — на поле. Без загады бацькі ці маці. Але з іхняй маўклівай згоды. Торбачкі — пад паху. Нямецкую сапёрную рыдлёвачку — за пояс. Картуз — на самыя бровы. Каб Лявон не пазнаў. А ён, бачым, на полі на коніку гоісае. З канца ў канец. Пуга ў яго такая, што калі апяража каго — дзясятку закажаш.

Але хіцёр Зміцёр, ды і Саўка не дурны. Я, Мішка і Грышка зашыліся ў кусты. Чакаем. Лявон не спяшаецца, таксама чакае. Чарговую ахвяру. Цэлую гадзіну, а мо і больш ляжым. Вартаўнік нарэшце крануў бакі кая сваймі чобатамі, развярнуўся і ўзяў напрамак на Чачэрск.

Хоць і рэдка, але бульба трапляецца. Шчасце, калі вывернеш цэлы корч, пяцшэсць дзябёлых прыгажунь там. Дадому са здабычай вяртаемся задаволеныя. Гадоўнае, што не пабітыя. Як узнагарода за працу — матчына ўсмешка, цёпленькая рука, што лагодна прайшла па галаве, і тры словы: малайчына, памочнік, карміцель.

Але такіх васьць удач асабіста ў мяне і маіх сяброў было няшмат. Часцей за ўсё ў нашых торбачках гуляла паветра, бо Малявец дзяжурый да самых прыцёмкаў. А з'яўляўся ён на поле нечакана, да пары да часу затаіўшыся ў той ці іншай лагчыцы, пасля чаго рысцю імчаў на нас. Але ж мы давалі драпака, толькі пяці блішчэлі, у супрацьтанкавы роў, круты спуск і пад'ём якога не давалі каню хуткага ходу, ці да маяка, на планкі-лесвічкі якога «вораг» залазіць не адважваўся. Там і быў наш паратунак.

Праўда, аднойчы Лявон злез з каня і паспрабаваў затрымаць каго-небудзь з дзяцей. Ды атрымаўся канфуз. Бо нейкі штукарсмяльчак са старэйшых хлапцоў на карачках падпоўз да каня і так па-воўчы завывуў, што той уподбрыкі рвануў прэч, і Малявец вымушаны быў па ліпкай гразі (а гэта больш за кіламетр) дабірацца дадому пешкі. Тры дні шукаў ён буланага. А той знайшоўся, кажучь, ажно ў Мяркулавічах, што, пэўна, за 18—20 кіламетраў ад райцэнтра.

На шчасце, мне і Мішку ўдавалася пазбягаць няшчадных, з зацяжкамі ўдараў Лявонавага бізуна, які рассякаў цэла, надоўга

пакідаючы на ім ньючыя бодем пакутлівыя крываваыя рубцы. Але іншыя хлопцы, у тым ліку і Грышка, адчулі на сабе гэта напоўніцу.

Але такая вось «экзекуцыя» і самому злосніку-вартаўніку вылазіла бокам: бо не было таго лета, каб яго сад ноччу не абтрушвалі. І тады Лявонава сям'я надоўга забывала, які водар і смак мелі іхнія яблыкі і грушы. Няцяжка здагадацца, хто за ўсім гэтым стаяў.

Намнога пазней мы зразумелі, што змаганне Лявона Маляўца з «раскрадальнікамі і рабаўнікамі сацыялістычнага дабра» было не столькі яго асабістай справай, колькі служэннем той сістэме, якая панавала ў той час.

...А Ў КУМІРАХ —
СЕНЬКА РЫЖЫ

На той час ён быў стары ўжо. Дробнага росту, худога целаскладу і гумарны. Сыпаў жартамі, прыпеўкамі і афарызмамі. Па ўсім відаць, начытаны быў. Сухенькая і кульгавая жонка Аніська баялася яго як агню, хоць ніколі ён не ўдарыў яе, як гэта здаралася ў іншых сем'ях. Бяздзетная пара жыла ў маленькай хатцы на беразе Чачоры, што ў кампаніі з Сожам у час вясновага разводдзя гушкала свае воды за якую паўсотню метраў ад іхняга жылля.

Андрэвіч вельмі любіў чарку — ніколі не прапускаў. Грашы ў яго, можна сказаць, не выводзіліся. Бо, маючы ў сваёй уласнасці жакі, сетку-путанку, нераты і «скрыпкі», ён зарабляў на рыбе.

Калі Андрэвіч адпраўляўся на ваду, мы ўтрох часта былі тут як тут. Спускалі на яе лодачку-душагубку, выносілі ў карытцы, якое нагадвала драўляныя начовачкі, сетку, пачыну (вясло, значыць). «Вярнуся гадзіны праз тры, — казаў. — Калі хочаце — сустракайце». Як тут не хацець? Ведалі: без рыбы не застанёмся. Так яно і было. Заўсёды. Сенька выходзіў з лодкі і з кошыка рассыпам кідаў на траву штук дваццаць падрыхтаваных для нас плотак, акунёў ды шчупачкоў і задаволена смяяўся, назіраючы, хто з нас ухопіць іх больш. Мы ж пасля дзялілі здабычу пароўну.

Адзіным, каго пабойваўся Андрэвіч, быў рыбінспектар Палякоў, які сачыў за парадкам на водных прасторах ад Гомеля, дзе жыў, да Кармяншчыны. А гэта — кіламетраў, мо, пад 150, калі не болей. Ездзіў ён на маторнай лодцы, узброены пісталетам.

А Сенька быў пільны: пачуе матор — сетку ў тое карытца з вады і — шась у прысожскі лазык. Затоіцца, пачакае і зноў за справу.

Але аднойчы, пры спадзе вады, калі ўжо дзе-нідзе вытыркнуліся з яе астраўкі і Андрэвіч браў напрамак дадому, з прыстані выскачыў Палякоў і паімчаў да Рыжага. Мы з цікавасцю з Замкавай гары за гэтым назіралі. Сенька — на астравок з лодкай. Паспрабуе Палякоў з маторам туды: мелка. Вывезе ён з лодкі і — у гумавых ботах — да рыбака, а той — на глыбіню. Гадзіны паўтары, мабыць, так працягвалася. А потым, бачым, Палякоў дастаў пісталет, паказвае яго Сеньку, а той і ў вус не дзьме. Ведае: не тая сітуацыя, каб страляць у чалавека. Рыбінспектар так і застаўся ні з чым.

Рыбу Сенька прадаваў не на рынку, а разносіў па хатах тым, ад каго быў заказ. Больш за ўсё яе куплялі яўрэі, што жылі ў цэнтры Чачэрска. Асаблівым попытам у іх карысталіся шчупакі, якіх яны фаршыравалі. Атрымаўшы грошы, Андрэвіч браў курс на «Чайную», якой камандаваў Аркадзь Бінкіна. І там ужо даваў волю сваёй натуре. Напівваюцца моцна, не шкадуючы наліць і каму-небудзь з разявак. Пасля чаго ішоў дадому да Аніські. Ды не даходзіў: выпітае недзе валіла яго з ног. І тут, як на тое, з'яўляўся міліцыянер Лажэвіч (як звалі яго, на жаль, не памятаю) і пачынаў будзіць яго, спрабаваў паставіць на ногі. Без толку. Валодаючы вялікай фізічнай сілай (спецыяльнага транспарту ў міліцыі тады не было), ён узвальваў яго на плечы і нёс. Сенька адразу ж прачынаўся і пачынаў на ўсю іванавіцка гарлапачыць: біты нябітага вязе, біты нябітага вязе! Пасля чаго зацягваў песню «Шумеў камыш». Народ рагатаў так, што міліцыянер адчуваў: ён становіцца пасмешышчам, і зноў спрабаваў паставіць таго на ногі. Але Сенька падаў і пад нейкую частушку ўшыркі раскідаў рукі.

Такая вось камедыя паўтаралася шмат разоў. І не кожны з іх заканчваўся дастаўкай Андрэвіча ў міліцыю, бо Лажэвіч упрошваў каго-небудзь з разявак адвесці таго дадому, калі ён крыху ачомеецца. Перавыхаваць Сеньку Рыжага так нікому і не ўдалося. А калі ён памёр, на пахаванні было шмат людзей. Намнога больш, чым на пахаванні Лажэвіча і Аркадзя Бінкіна, якія пайшлі на той свет пазней.

У нашым дзяцінстве гэты вясёлы і добры чалавек быў кумірам. У маёй галаве да гэтага часу не сцерліся ўспаміны аб ім.

Уладзімір ПЕРНІКАЎ

*Мне дзед казаў: лічы зімой завеі,
Ў вясновы час на ручаі зважай,
Калі ў Вялікдзень луг зазеленее —
Чакай пад восень шчодры ураджай!*

*Я з часам вызнаў шмат прыкмет шчаслівых
На поспех, на каханне, на сяброў.
Я веру, што рамонак квет цнатлівы
Прадкажа лепш, чым безліч мудрацоў.*

*Мне птах абвесціць: гасці каля хаты!
І я па птушках часам варажу.
А шышка з хвоі упадзе калматай —
За падарунак «дзякуй» адкажу.*

*Няхай старых прыкмет нячутны голас
Нас покрывае надзеі ахіне...
Я за абраз хаваю першы колас,
Каб не апошнім стаў ён для мяне.*

■ Ініцыятыва

КАНЬКІ, ЭНТУЗІЯЗМ
І МАГЧЫМАСЦІ

У Краснапольскім раёне прэзентавалі хакейны фестываль

Сталіцай свята стаў аграгарадок Яноўка. Менавіта тут на базе мясцовай школы была сабрана нядаўна хакейная каробка і адбыліся першыя матчы паміж камандамі Чавускага, Чэрыкаўскага і Касцюковіцкага раёнаў Магілёўшчыны.

Ініцыятарамі адраджэння на тэрыторыі раёна некалі страчаных традыцый гульні ў хакей сталі Краснапольскі мясцовы фонд развіцця «Старт-Усход», раённы фізкультурна-спартыўны клуб, дэпутаты Яноўскага сельсавета і мясцовая сельская школа. Гэтая ініцыятыва стала пераможцай у конкурсе праекта «Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь», што фінансуецца Еўрапейскім Саюзам і рэалізуецца Праграмай развіцця ААН (ПРААН). У яноўска хакейстаў (дарэчы, яны неаднаразова станавіліся пераможцамі раённых спаборніцтваў) з'явіліся спецінвентар і камплект сучаснай хакейнай формы. Усяго на рэалізацыю ініцыятывы было вылучана 13 881 еўра. А васьм'я лядовая арэна стваралася

Фота Аляксандра ДАНЧАНКА

сіламі мясцовых дэпутатаў, раённага аддзела адукацыі, спорту і турызму Краснапольскага райвыканкама і прадпрымальніка Аляксея Варапаева.

— Спорт, здаровы лад жыцця — гэта прыярытэтныя кірункі ў палітыцы нашай дзяржавы. Вельмі важна, каб новыя спартыўныя аб'екты будаваліся не толькі ў буйных гарадах. Мы збіраемся зрабіць фестываль хакея адным з самых вядомых брэндавых

спартыўных мерапрыемстваў раёна і штогод запрашаць на яго ўдзельнікаў не толькі з суседніх раёнаў Магілёўскай вобласці, але і найбліжэйшых раёнаў Гомельскай, а таксама Бранскай і Смаленскай абласцей Расійскай Федэрацыі, — адзначыла старшыня **Краснапольскага раённага Савета дэпутатаў Анжаліка ГОМАН.**

Нэлі ЗІГУЛЯ